

תקציר: אביו של אלחנן, פרנס הקהילה היהודית, נעצר בחשד לריגול ובגידה. כשהוא מחפשו לקבצן עוקב אלחנן אחרי הנכנסים והיוצאים מן המחנה הצבאי, בתקווה לזהות את המרגל האמיתי. בו כבר פגש בעבר. בשובו אל הגטו הוא מגלה כי ביחס החרם ונאסם.

כן. כך כנראה נראים הדברים בעיניו של אחיו הבכור. שמן הסתם לא העלה על דעתו שגם לאחיו הקטן הראה אבא את הלבנה הרופפת המוסתרת עמוק בתוך האח.

לא לכעוס עכשיו. באמת שאין בכך טעם. בזהירות משתחל אלחנן חזרה אל החלל המפויח, מושך את צרורו הקטן אחריו, וכשליבו מכוון ונוקשה הוא ממשש את הקירות מחפש אחר הלבנה ההיא. מטלטל אותה ומושך אותה ממקומה. חלל נעצר מאחוריה, צבעותיו חשות בו, וגם בקופסת מתכת קטנה.

"ריקה, מן הסתם". הוא אומר לעצמו בקול רם, אבל מנער אותה בכל זאת, ומאזין בגבות מורמות לקרקוש שהיא משמיעה.

ראובן לא היה מותיר לו יותר מפרטות נחושת, לסגולה. אבל הצליל העמום מעיד כי הקופסא מכילה הרבה יותר מכך.

האם ייתכן שאבא מעולם לא הראה לראובן את תא הסתרים הזה ולא סיפר לו שום דבר אודותיו?

הדרך במעלה הארובה ארוכה יותר מן הירידה. ולא רק בשל התרמיל המאולתר הקשור למוותניו ונמשך מאחוריו אט אט. אולי ראוי ראובן לאמון רב יותר מזה שהוא נתן בו. אולי.

אולי להיפך, וגם אבא ידע וקלט בחושיו החדים שבנו הבכור להוט אחר ממון מעט יותר מדי...

הפיר החשוך מתנשא עוד ועוד מעליו, והמאמץ הגופני דורש ממנו ריכוז וקושר את לולאת מחשבותיו, ואולי דווקא בשל כך, כשהוא שואף סוף סוף את אוויר הלילה הצונן, מבליחה בו הבנה חדשה, התוקפת את הסוגיה מכיוון לגמרי חדש.

אולי סיפר אבא את הסוד רק לו, לא מפני שלא סמך על בנו הבכור והיה מודע לחסרונותיו, אלא מפני שסמך והעריך יותר אותו, את השני שבבניו?

שעה שהוא פוסע בחדרים הריקים, וההד חוזר אליו מן הארונות הפרוצים, מהקירות שצוירי השמן שעליהם נעלמו ואינם ומחלונות שווילונותיהם נתלשו מהם.

שלוש עגלות, כך מתברר לו בסיומו של מסע קצר וכואב, מכילות את כל החפצים האישיים ואביו הני שצוברת לעצמה משפחה בשלושה דורות של שגשוג ועמל. לא נותר הרבה מאחור, רק זוטות שחמקו הן מידי של החוק והן מכיסיהם האישיים של החיילים שהוציאו אותו מן הכוח אל הפועל. והוא מארגן לעצמו צרור קטן של חפצים חסרי חשיבות. מטפחת אף, פצירה ישנה, מגבת ידיים קטנה שמונוגרם משפחתו רקום עליה בידיה האמונות של אמנו. גרביים. סליל חוטים שחור ששתי מחטים נעוצות בו, כוס מתכת מעוקמת שהייתה חביבה עליו בילדותו... בגדים עברו, את הדבר לו הוא זקוק יותר מכל, הוא אינו מוצא כלל.

אם גם תא הסתרים שבארובה ריק, הרי שהסיכון הגדול שלקח על עצמו כאשר טיפס על קירות הבית וחדר פנימה - היה טיפשי ומיותר.

ולמה שלא יהיה ריק? ראובן שנתן לו אשראי בנקאי פתוח, וודאי דאג לקחת משם את כל הדרוש כדי לכסות את הוצאות חילוצו של אבא ואת פרנסתה של המשפחה.

ומניח לשריריו הרועדים ממאמץ להירגע מעט, ורק לאחר בוטח שוב ביציבותו של רועותיו הוא ניגש לבדוק את מצבה של הארובה.

לאט ובהירות הוא משלשל את רגליו אל לועו השחור של מבנה האבן הריבועי, מחפש אחר השקעים שהותיר בונה התנורים באבן כסולם פרימיטיבי לשימושם של מנקי הארובות. לאחר הטיפוס על קירותיו החיצוניים של הבניין, הרי שמן הרגע בו הניח את רגלו במגרעת הראשונה הופכת המשימה להיות קלה כמשחק ילדים ממש.

בסבלנות הוא עושה את דרכו במורד שלוש הקומות, ורק כאשר נתקלות רגליו במשטח אבן ישר וחלק, משתחרר המתח שהיה צאור בתוכו בנשיפת הקלה ארוכה שמפריחה סביבו עננת פחם קטנה.

יד מושטת מאלה, למשש את דפנותיו הפנימיים של האח. אבל הוא עוצר בעצמו, ראובן ביקר כאן מן הסתם לפניו, ואין לדעת האם לא בשל הביקור הזה החליט לעזוב במהירות רבה כל כך את העיר. מוטב אפוא שלא להתעמת עם המציאות מוקדם מדי. קודם כל יעבור בחדרים וינסה לאסוף את הציוד הנחוץ למסע, אחר כך ישוב הנה. ממילא זו דרך המילוט היחידה שעומדת לפניו.

האפלה סביב מוחלטת, שום קרן אור אינה רומזת לו על מיקומו של הפתח, ובעודו ממשש את הקירות הוא מזכיר לעצמו שיתכן מאוד שאין כזה כרגע. וקרשים ומסמרים אטמו גם אותו. הקיר שמולו אכן אטום. גם השמאלי והימני אינם נושאים בחובם כל בשורה, אבל הקיר הרביעי מתהדר בפתח נמוך ופעור לרווחה.

לאחר העלטה המוחלטת, מלאת הפחם שעטפה אותו בזמן שעשה את דרכו במורד הארובה, נראית האפלולית שבבית בהירה כמעט כאור יום, והחורבן שהותירו החיילים אחריהם מתגלה לפניו במלואו, עגום ומכאיב.

נעליו מקימות רעש ומזור ומדהדר

בקרשים עבים. חלונות הקומה השנייה והשלישית חסומים כנראה מבפנים. אבל האם טרחו החיילים לנעול גם את הפשפש הקטן שבעליית הגג? והארובה? האם חסמו גם אותה?

תקווה מבליחה בו, כרוכה בזיכרונות ילדות נוינים. ואף על פי שיתכן כי מדובר בתקוות שווא, הרי שבדל הסיכוי מצדיק לדעתו את המאמץ.

"הם רוקנו את הבית", אומר הנער כשהוא מסביר לו את תוכניתו, "העמיסו את הכל על שלוש עגלות גדולות שעמדו בדיוק כאן. אני לא מאמין שנשאר בפנים משהו ששווה לך להסתכן עבורו".

שלוש עגלות אינן הרבה כל כך כאשר מדובר על בית גדול כמו זה שמתנוסס כאן לפניו, ומלבד זאת... ישנו הויכוח ההוא. אף על פי שיתכן בהחלט שראובן רוקן את המסתור מתכולתו לפני שברח חזרה אל אשתו וילדיו...

הקרשים שנעצו אויביהם בקירות הבית הופכים לידידי כשהוא עושה את דרכו למעלה, וקור רוחו מסייע לו כשהוא מוצא את עצמו תלוי בין הקומה השנייה לשלישית, ובמשך רגעים ארוכים אינו מצליח למצוא שום זיו בולט להעביר אליו את כפות רגליו. אבל אף שלרגעים נראית המשימה חסרת סיכוי, הרי שלבסוף חורקים הרעפים בכניעה מתחת לסוליות נעליו.

הוא נושם עמוקות, מבט על הגטו שאורותיו נוצצים כיהלומים מכל צדדיו, עליו.

אלחנן שמח בשביל יוסל, ושמח עבור ראובן, שיוכל לטעון מעתה ואילך שפעל בתבונה כאשר נטש את אמו ואחיו הקטן לבדם.

"אבל אתה צריך לברוח", ממשיך הנער, "זה מה שסבא אמר".

לברוח. ברעיון יש הגיון, נוכחותו בעיר לא תשמח את אמו ולא תועיל לאביו. אבל בריחה מנוגדת כל כך לאופיו, עד שאפילו המחשבה על צעד כזה גורמת לו להדק את שיניו זו לזו.

"בוא", אומר הנער. מעשיותו מפתיעה את אלחנן: "לאן?"

"אל סבא. יש לך מקום טוב יותר ללכת אליזו?" אלחנן מעיף מבט בביתו החשוך, שחלונותיו ופתחיו אטומים כולם. "כנראה שלא אהיה אורח רצוי בשום בית הלילה", הוא מודה על האמת. "כנראה שאכן כך", מסכים הנער בשמץ עליזות, "בוא. אני נוטה להניח שארוחת הערב כבר ממתינה לנו על השולחן".

אלחנן משפיל מבט אל בגדיו, וכלל אינו משוכנע שמותר לו לברך על המזון כל זמן שהם עליו.

האם אין שום דבר להיכנס הביתה ולאסוף כמה חפצים נחוצים?

חלונות הקומה הראשונה חסומים

גם אם התכוון לכך, בכל זאת תפסה אותו המהלומה כשהוא בלתי מוכן. "אלחנן?" דמות של נער חורגת מן הצללים ונרתעת בסלידה כאשר היא מתקרבת אליו, "סליחה, טעות שלי", הוא ממלמל, "פשוט חשבתי - " הוא משתתק, מבט בו שוב, והבעת הסלידה שעל פניו מתרככת לאט לאט: "מה זו התלבושת הזו? אלחנן?" הוא שואל בחוסר אמון, "מי שד אותך?" "ר' אלחנן?" על אף התפאורה העגומה מצליחה הפנייה להעלות חצי חיוך על פניו של אלחנן, "לא צריך להגזים, מוייש".

הנער מושך בכתפיו: "ר' אלחנן", הוא פוסק, "ככה סבא אמר כשביקש ממני להמתין לך כאן".

עם החייט הזקן - בביתו הסתיר את יהושע - לא נוטה אלחנן להתווכח, "מה שלום אמא שלי?" הוא שואל בשקט.

"היא בסדר", אומר הנער, "בסדר גמור, אפילו. עובדה שהצליחה לשכנע את כולם, אפילו חיליו של הוד נסיכותו שעזבת את העיר בעקבותיו של אחיך הגדול, רק סבא לא האמין לה, ומתברר שהוא מכיר אותך טוב יותר מכולם".

אלחנן מלקט את שברי המידע: "הוצאה נגדי פקודת מאסר?"

הנער מהנהן, "הם שחררו את יוסל, הוא חזר הביתה היום, אבל מחפשים את ראובן ואותך. ראובן מוגן, ככה אומר שמואל איש פפנהיים. היריבויות בין הנסיכויות יגנו

